

Afrika enerji sorununa çözüm arıyor

Afrika ülkelerinin yüzde 35'inin enerji sorunu var. En büyük problem elektrik kesintileri şeklinde ortaya çıkıyor. Enerjide büyük oranda dışa bağımlı Afrika ülkeleri çareyi yeraltı kaynaklarında arıyor.

Afrika kıtasının en büyük sorunlarından başında enerji geliyor. Elektrik ise bu sorunların başını çekiyor. Kıta genelinde yaklaşık 600 milyon kişiye elektrik ulaştırılmıyor. Bu oran, 1 milyar iki yüz milyon kişinin yaşadığı kıtada nüfusun neredeyse yarısına tekabül ediyor. Afrika ülkelerinin tamamı, Güney Afrika hariç enerjide dışa bağımlıdır.

Kıtanın enerji ihtiyacının önemli bir bölümü, ABD, Çin, Fransa, Japonya, Hindistan, Brezilya, Kanada gibi ülkelere karşılanıyor. Bu bağımlılığın en önemli nedenleri arasında hükümetlerin yetersiz ekonomi politikaları, başta rüzgâr, su ve güneş gibi doğal enerji kaynaklarından yeterince faydalanılamaması olarak gösteriliyor.

Afrika kıtası aslında enerji kaynakları bakımından oldukça zengin bir kıtadır. Güney Afrika, Botswana, Zimbabve gibi Güney Afrika ülkelerinde kömür başlıca enerji kaynağı. Tanzanya ve Mozambik'te ise doğalgaz en önemli enerji kaynağı olmasına rağmen, yeterince fayda sağlamıyor. Afrika kıtası fosil kaynakları bakımından da zengin ülkeleri barındırıyor. Demokratik Kongo Cumhuriyeti Gabon, Kamerun gibi Afrika ülkeleri son zamanlarda fosil kaynaklara yönelmeye başladı.

Afrika'da enerji sorununun son yıllarda hızla artmasının nedeni olarak hızlı şehirleşme gösteriliyor. Senegal, Kenya, Nijerya, Güney Afrika, Etiyopya, Tanzanya en fazla enerji tüketimi olan ülkeler. 20 yıl önce Afrika'da şehirleşme oranı yüzde 37 iken şimdilerde bu oran yüzde 56'ya yükseldi. 2030'da yüzde 64'e, 2050'de ise yüzde 81'e ulaşacağı tahmin ediliyor.

Daha önceki yıllarda Afrika nüfusunun yalnız üçte biri başta elektrik enerjisi olmak üzere enerjiye ihtiyaç duyarken, şimdilerde üçte ikisi düzenli elektrik enerjisine ihtiyaç duyuyor. Şehirlerde enerji talebinin artması sorunları da beraberinde getiriyor.

Şehirleşmeye bağlı olarak başta elektrik ve petrol olmak üzere enerji ihtiyacı katlanarak artıyor. Bunun en önemli örneği 160 milyonluk nüfusa sahip Nijerya. 20 yıl önce Nijerya Güney Afrika'nın tükettiğinden yüzde 20 daha az enerji harcarken, şimdilerde tek başına Lagos şehri Senegal'in toplam harcadığı enerjiden daha fazla enerji tüketiyor.

HÜKÜMETLER ÇÖZÜM ARAYIŞINDA

Afrika, enerji sorununu çözmek adına son yıllarda önemli adımlar atıyor. Tanzanya, Kenya, Uganda, Gana, Mozambik ve Güney Afrika enerji açığını azaltmak için bir dizi çalışmaya girişti. Güney Afrika, rüzgâr ve dalga gücünden yararlanmaya çalışırken, Mozambik ve Tanzanya doğalgazı enerji üretiminde kullanmaya başladı.

Stallenbosh Üniversitesi'nden Prof. Dr. Alan Brent, üç yıllık bir süreçte Güney Afrika'da elektrik başta olmak üzere birçok enerji sorununun yenilenebilir enerji yoluyla çözülebileceğini söyledi. Alan Brent şu ifadeleri kullandı:

"Son zamanlarda kıta genelinde enerji alanında önemli adımlar atılıyor. Güney Afrika hükümetinin ve enerji şirketlerinin enerji tüketimindeki açığı gidermek için yenilenebilir enerjiye yatırım yapmaları önemli bir gelişme. Hükümete bağlı enerji ve endüstriyel araştırma konseyi, yenilenebilir enerjiye 9 milyar rand yani 736 milyon dolar ayırdı. 7 ay ve 3 yıllık dönemlerde yeni enerji santralleri kurulabilecek. Dikkat çeken bir gelişme de ülkenin büyük kömür üreticilerinin de bu projeye yönelmiş olmaları. Tanzanya, Mozambik, Namibya gibi Güney Afrika ülkeleri yeni gaz alanları açıyor ve doğalgazı enerji üretiminde kullanmaya başlıyorlar. Afrika'nın kısa sürede kömür enerjisinden doğalgaz ve yenilenebilir enerjiye geçeceğini düşünüyorum.

Örneğin Kenya bu alanda önemli bir başarı sağladı. Kenya'da elektriğin yüzde 25'i yenilenebilir enerji ve doğalgazdan sağlanıyor. Afrika'da yeni bir enerji pazarı oluşuyor diyebiliriz. Bu pazar şimdilik küresel güçlerin kontrolünde olsa da, yerli üreticilerin güçlendirilmesinin gerektiği bir gerçektir. Afrika'da yerli üreticiler enerji piyasasında söz sahibi olabilirse istihdam başta olmak üzere birçok sorunun çözülmesinde enerji yatırımları başat bir rol oynayabilir."

Profesör Alan Brent Güney Afrika'da yenilenebilir enerji çalışmalarının umut verici olduğunu söylerken, Güney Afrika'nın, diğer Brics üyesi ülkeler Brezilya, Rusya, Hindistan ve Çin ile enerji üretiminde yakın bir işbirliği içinde olduğunu belirtti. Brent sözlerine şu ifadelerle devam etti:

"Güney Afrika son dönemde Brezilya, Hindistan, Çin gibi ülkelerle enerji geliştirme programları hazırlarken Rusya ile de nükleer enerji işbirliği anlaşması yaptı. Yakın gelecekte Güney Afrika'nın önemli bir enerji pazarı olacağı görülüyor. Özellikle sahra altı Afrika ülkelerinin enerji pazarının Güney Afrika olacağını söylemek mümkündür. Mozambik gibi ülkelerin enerji piyasası bile Güney Afrika'dan yönlendiriliyor. Bu ülkemiz ve kıta açısından sevindirici bir gelişme. Şu anda Güney Afrika'da enerji alanında bir devlet teşekkülü olan ESKOM var. ESKOM enerji piyasasında merkezi bir role sahip, bir kamu şirketi olan ESKOM'da Çin modeli takip ediliyor. Fakat yakın zamanda ESKOM'da bazı değişimlere girecek. ESKOM kısa zamanda Güney Afrika'daki özel sektörün enerjideki payını artırmak için enerji işletim pazarından çekilecek enerji transferine ağırlık

verilecek. Bu değişim sadece Güney Afrika için değil, Afrika'nın siyasi yapısı açısından da büyük bir adım."

Afrika Kalkınma Bankası'nın enerji yatırımlarını kredi vererek desteklemesinin önemli bir adım olduğunu söyleyen alan Brent, Afrika'da enerji alanında daha yüksek yoğunluklu bir rekabet yaşanacağını, bunun da fiyatları aşağı indireceğini söylerken, sözlerini şu şekilde sürdürdü:

"Afrika Kalkınma Bankası enerji yatırımı yapacak bir şirkete 200 milyon dolarlık kredi veriyor. Bu kredilerin alınması demek Afrika genelinde birçok Afrika şirketinin enerjiye bir yatırım aracı olarak yönelmesi demek. Afrika'da yakın gelecekte enerji fiyatlarının daha da ucuzlayabileceğini, kırsal alanlara da elektrik başta olmak üzere altyapı hizmetlerinin ulaştırılabileceği anlamına geliyor bu."

KALKINMA ÜZERİNE ARAŞTIRMALAR SÜRÜYOR

Afrika, yenilenebilir enerji kaynakları açısından zengin bir yapıya sahip. Güney Afrika Yenilenebilir Enerji Enstitüsü Bölüm Başkanı Ian Scrimgeour, başta Güney Afrika hükümeti olmak üzere Afrika ülkelerinin bu enerji kaynaklarına yöneldiğini söylerken şu ifadeleri kullandı:

"Güney Afrika'da yenilenebilir enerjiye yönelmede önemli gelişmeler oldu. Diğer Afrika ülkelerinde de benzer çalışmalar var. Henüz bütçenin yüzde 12'si bu enerji kaynaklarının geliştirilmesi ve kullanılmasına yönelik olsa da başlangıç için önemli bir gelişme. Afrika'da yenilenebilir enerjiyi kullandığınızda elektrik sorununu tamamen çözebilirsiniz. Kıta genelinde 600 milyon kişi elektrikten mahrum. Sadece Nijerya'da 100 milyon kişiye düzenli bir şekilde elektrik verilemiyor. Yenilenebilir enerji kaynakları doğal kaynaklar. Güneş, dalga gücü, rüzgâr, jeotermal gibi. Bu enerji kaynakları hem çevre dostu hem de sosyoekonomik kalkınmada önemli bir rol oynayabiliyor."

Ian Scrimgeour, Afrika ülkelerinde yenilenebilir enerji kaynaklarına yönelmenin kıtanın kalkınması için de önemli olduğunu vurgularken sözlerini şu şekilde sürdürdü: "Küresel şirketler Afrika'da yenilenebilir enerji kaynaklarından faydalanmaya çalışıyor. Bunun başını Çin ve Fransa çekiyor. Çin ve Fransız şirketler birçok Afrika ülkesinde jeotermal santraller ve güneş enerjisi sistemleri kurdu. Afrika ülkeleri şimdilik teknolojik olarak bu ülkelere ihtiyaç duysalar da yakın gelecekte kendi imkânları ile bu enerji kaynaklarını işletebileceklerini düşünüyorum. Çünkü bu Afrika'nın sosyal ve iktisadi kalkınması için artık bir gereklilik."

Ian Scrimgeour Afrika'da enerjiye yapılacak yatırımların sosyoekonomik kalkınmayı artıracığını düşünüyor. Güney Afrika'nın bu noktada Afrika için iyi bir model olduğunu Scrimgeour son olarak şu sözleri sarf etti:

"Afrika'da sosyal kalkınmayı en başarılı uygulayan ülkelerden biri; Güney Afrika'dır. Şu anda Güney Afrika'da elektrik kesintilerini ayrı tutarsak ciddi bir enerji sorunu yok. Güney Afrika halkının yüzde 95'i düzenli olarak elektriğe ulaşabiliyor. 20 yıl önce baraka evlerde elektrik yoktu. Fakat şimdi elektrik var, kırsal kesimde de ciddi anlamda bir elektrik sorunu yok. Güney Afrika'da enerjinin neredeyse yüzde 84'ü termik santrallerde üretiliyor. Fakat son beş yıl içerisinde yenilenebilir enerji üretiminde de hayli mesafe alındı. Hükümetin sosyal kalkınma için enerjiden istifade ettiği görülüyor. Bu durum sadece Güney Afrika değil diğer Afrika ülkeleri açısından da önemli. Çünkü Güney Afrika; Lesotho, Svaziland Mozambik, Zimbabve ve Zambiya gibi ülkelerin elektrik ihtiyacını da karşılıyor."

"ELEKTRİK İÇİN YENİ KAYNAKLAR ARANMALI"

Afrika sürdürülebilir enerji enstitüsü, yayımladığı 2015 Enerji Raporu'nda, Güney Afrika'da enerji krizi başlayabileceği uyarısında bulundu, yeni enerji kaynaklarına yönelme çağrısı yaptı. Ülke genelinde yankı uyandıran raporda şehirleşmenin elektrik üretimini artırdığı belirtildi. Ülkedeki 18 büyük şehrin, elektriğin üçte ikisini tükettiği bilgisi verilen raporda, 2020'de krizin daha da derinleşebileceği uyarısı yapıldı.

Afrika Sürdürülebilir Enerji Enstitüsü Başkanı Peta Wolpe, büyük şehirlerin enerji tüketiminin yarısından fazlasını gerçekleştirdiğini, bu şehirlerin kapladıkları alanınsa ülkenin yalnızca yüzde dördü olduğunu söylüyor. Bu durumun ülkede bir enerji tüketim eşitliğine de ortadan kaldırdığını belirtiyor:

"Güney Afrika'da hızlı bir şehirleşme yaşanıyor. Nüfusun neredeyse yüzde 64'ü şehirlerde yaşıyor. Bu oran 2030'da daha da artacak. Şehirler henüz altyapı ihtiyaçlarını karşılayamıyor. Kırsal alandan şehirlere göç edenlerin büyük bir bölümü elektriği kaçak olarak kullanıyor. Bu da ülke genelinde elektrik fiyatlarının artmasına ve elektrik kesintilerine neden oluyor. Diğer bir sorun elektrik üretiminin yüzde 90'a yakınının kömürden sağlanmasıdır. Bu da insan sağlığını tehdit eden karbondioksitin daha fazla yayılması demektir. Bu açıdan bakıldığında Güney Afrika'nın enerji yoksulu olduğunu söylemek mümkün. Eğer şehirlerdeki büyüme kontrol altına alınamazsa kriz giderek büyür. Sadece hükümete değil, şehir yöneticilerine de iş düşüyor. Eğer şehirlerde altyapı ihtiyaçları karşılanırsa daha dengeli bir enerji tüketimi gerçekleşir. Bu yüzden başta güneş enerjisi ve rüzgâr olmak üzere şehirlerin kendi tükettikleri enerjileri karşılayabileceğini düşünüyoruz."

ENERJİ ÖZELLEŞTİRİLECEK

Batı Cape Eyaleti Kamu Teşekkülleri Bakanı Nataşa Mazzone Güney Afrika'daki elektrik kesintilerinin ülke ekonomisine ciddi kayıplar yarattığına değindi. Bakan Mazzone'ye göre;

kayıpların önlenmesi için tedarikçilerin artırılması ve ülkedeki enerjinin yüzde 95'ini karşılayan ESKOM'un özelleştirilmesi gerekiyor:

“Ülkemizde elektrik sıkıntısı yaşanmasının en önemli nedeni elektrik üretim ve dağıtımının tek elde, ESKOM adında bir şirkette olması. Biz Avrupa ve diğer dünya ülkelerinde olduğu gibi elektriğin tek bir şirketin tekelinde olmasını doğru bulmuyoruz. Ülkemizde 6 milyona hitap eden bir elektrik altyapısı var, fakat nüfusumuz 60 milyona yaklaşıyor. Bu nedenle büyük bir elektrik açığı var. Oysaki Güney Afrikalılar elektriğin kendilerine ulaşmasını hak ediyor. En temel hakları bu. Elektrik bir ülkenin can damarıdır. Ekonomide önemli bir etkisi vardır. Hiçbir yabancı yatırımcı elektriğin temin edilemediği bir ülkeye yatırım yapmaz.”

Mazzone, ülkedeki elektrik üretim ve dağıtımından sorumlu olan ESKOM'un yanlış yönetildiğini ve ülkenin bu kesintiler yüzünden ekonomik zarara uğradığını iddia ederken şu ifadeleri kullandı: “Biz elektrik kesintisi uygulamakla bir saatte iki milyon dolar kaybediyoruz. Bu ülkemiz için büyük bir meblağ. Durum böyle olursa ülkenize yabancılar yatırım yapmıyor diye kimseyi suçlayamazsınız. Çünkü bu ülkede elektrik kesintileri oluyor.

Kısa vadede hükümetin bu sorunu çözmesi de zor görünüyor. Elektrik sorununu çözenin yolu ESKOM tekelini kırmak olmalı. Elektriğin büyük bir bölümü termik santrallerde üretiliyor. Eğer hidrolik ve nükleer santralleri artırabilirsek bu sorunun çözülebileceğini düşünüyorum. Çünkü insanların en fazla tükettikleri enerjide seçme şansları olmalı. Biz insanlara elektriklerini, kömürden mi, hidrolik veya nükleer santralden mi alacaklarına karar verebilecekleri bir rekabet ortamı oluşturmalıyız.”

GANNA'DA UZUN KESİNTİLER YAŞANIYOR

Batı Afrika ülkesi Gana'da 3 yılı aşkın süredir elektrik kesintileri yaşanıyor. Ancak bu kesintiler geçen hafta 24 saati aştı. Günlük yaşam alt üst olurken, sanayi üretimi de durma noktasına geldi. Durum böyle olunca da, halk bir kez daha sokağa çıktı. Elektrik kesintilerini protesto etmek için düzenlenen gösteriye; akademisyenler, gazeteciler, özel sektör temsilcileri, sanatçılar katıldı.

"Elektrik kesintileri son bulmalı" yazan dövizler eşliğinde taşınan mumlarla düzenlenen protestoda, hedefte hükümet yetkilileri vardı. Ekonomistler de sokağa çıkan halkla aynı görüşte. Gana ekonomisindeki dengesizliğin ve hatta yavaşlamanın sebebi elektrik kesintileridir. Bu kesintiler ülkelerin üretimde verimliliğini azaltıyor.

Hükümete göre kesintilerin sebebi ülkede görülen enerji talebinin fazlalığı. Hükümet 3000 megavatlık enerji kapasitesini 2017 yılına kadar 5000 megavata çıkarmayı hedefliyor. Ülke içinde üretilen enerjinin en önemli kaynağını ise hidroelektrik santraller oluşturuyor. Ancak özellikle

Volta Gölü ve gölün barajı Akosombo'daki hidroelektrik santrallerden enerji üretimi yağışlardan önemli ölçüde etkileniyor.

Zaman zaman Volta Gölü'ndeki su seviyesinde ani düşüşlerin yaşanması ülkede elektrik kesintilerinin daha sık ve uzun olmasına neden oluyor. Gana için elektrik ithalatı yapmak bir seçenek olsa da, ekonomik durum buna izin vermiyor. Zira; ülke borç içinde. IMF'nin son raporuna göre gayri safi yurt içi hasılanın yüzde 70'i IMF'ye olan borç nedeniyle kuşatılmış durumda. Gana milli parası cedi 2014 yılında yüzde 34, bu yıl ise yüzde 25 oranında değer kaybetti.

ENERJİ SORUNUNA YENİ ÇÖZÜM

İngiliz mühendisler Afrika'da yaşanan enerji sıkıntısına çözüm bulmak amacıyla yeni bir proje geliştirdi. "Yer çekimi aydınlatması" olarak lanse edilen bu yeni ürün sayesinde hem ücretsiz aydınlatma sağlanıyor hem de Afrikalı halka istihdam yaratılıyor.

İşte bu çarpıcı soruya yakın geçmişe kadar verilen tek bir yanıt vardı: eğer varsa, gaz lambası kullanmak. Ancak; araştırmalara göre; gaz lambası insan sağlığı açısından tehlikeli. Gaz lambası kullanılan bir evde yaşayanlar, günde 40 sigara içmiş kadar zarar soluyor. Peki, ışığa ulaşmak için, gaz lambası dışında, yüksek maliyetli olmayan başka bir seçenek var mı?

İngiliz mühendisler işte bu soruya artık yeni bir cevap veriyor. Söz konusu ürün; Afrikalı halka ücretsiz aydınlatma sağlamayı hedefliyor. Hem de ağırlık dışında başka hiçbir kaynağa gerek duymadan. Ürün bir çeşit tartı sistemi ile çalışıyor. Tartıların bir ucuna bağlanan ağırlık, yavaş bir şekilde yere doğru alçalırken; potansiyel enerji kinetik enerjiye dönüşüyor.

Ürün kum dolu bir torba ya da bir taş gibi bir ağırlıktan, anında enerji üretilmesini sağlıyor. Böylece aydınlatma işler hale geliyor. Bunu yaparken herhangi bir pile, enerji depolamaya ya da güneş enerjisine ihtiyaç duyulmuyor. Ağırlık yere eriştikten sonra ışık söndüğünden, aynı işlemi tekrar yapmak gerekiyor. Her bir kaldırış yaklaşık 20 ile 30 dakika arasında aydınlatma sağlıyor. Sistemin maliyeti 10 dolar. İngiliz ekip yerçekimi aydınlatmasını bağış yoluyla toplanan paralarla geliştirmeye çalışıyor.

Toplanan paranın bir kısmı ile proje'nin Kenya ayağı hazır hale getirildi bile. İlk satışlar sık sık elektrik kesintilerinin yaşandığı bu Doğu Afrika ülkesinde olacak. Bu sistem, Afrikalı halka bedava enerji sağlamanın yanı sıra tıpkı bu küçük üretim merkezinde olduğu gibi, ekipmanın kullanıma hazır hale getirilmesinden, satışına ve nakliyesine kadar pek çok alanda istihdam da sağlamış olacak.

RUSYA'DAN AFRİKA'YA YENİ YATIRIMLAR

Afrika ile ilişkilerinde Sovyetler Birliği dönemini arayan Rusya, kıta ile ilişkilerine hız verdi, yeni yatırımlar başlattı. Güney Afrika ve Mozambik'le yeni işbirliğine imza atan Rusya, Nijerya ile askıya alınan anlaşmalar için de diplomatik adımları hızlandırdı.

Soğuk savaş öncesi Sovyetler Birliği'nin birçok Afrika ülkesi ile siyasi ve ekonomik ilişkileri vardı. Sol hükümetleri ve isyancı hareketleri destekleyen Rusya'nın Afrika'daki en önemli ortakları arasında Etiyopya, Mozambik, Angola, Burkina Faso ve Uganda bulunuyordu. Soğuk savaş sonrası da Afrika-Rusya ilişkileri enerji alanında devam etti.

Bu ülkelerle ilişkilerini enerji yatırımları üzerinden sürdüren Rusya başta Güney Afrika ve Mozambik olmak üzere sahra altı ülkelere enerji yatırımları yapıyor. 2014 yılı Rusya'nın Afrika'daki enerji yatırımları açısından verimli bir yıl oldu. Güney Afrika ile 50 milyar dolarlık bir enerji anlaşması yapıldı. Buna göre Rusya, Güney Afrika'da 5 yıl içerisinde 16 nükleer santral kuracak. Bu nükleer santralleri Rus ROSATOM şirketi yapacak. Nükleer santrallerde 9,6 gigawatt elektrik üretileceği, 2030'da Güney Afrika'nın 10 güney Afrika ülkesine de elektrik temin edebileceği belirtiliyor.

Rusya bir diğer anlaşmayı 2014'te Mozambik hükümeti ile yaptı. Mozambik'te petrol arama ve işletme imtiyazı 25 yıllığına Rus şirketlere verildi. Rusya ayrıca yapılan yeni anlaşmalarla Uganda ve Ruanda'da da rafineri açma imtiyazı aldı. Bu iki ülkedeki rafineriler Rus şirketleri tarafından kurulacak. Ayrıca Ruanda'da 4 hidroelektrik santral yine Rus şirketlerince yapılacak. Angola'daki elektrik üretiminin büyük bir bölümü de Rus şirketler tarafından karşılanıyor.

Rusya'nın diğer bir açılım yaptığı ülke ise Nijerya. Nijerya'nın Eski Devlet Başkanı Ömer Musa Yardua ile Rusya Devlet Başkanı Putin arasında 2011'de 6 enerji anlaşması imzalanmıştı. Bu anlaşmaların ikisi faaliyete geçerken, 4'ü ertelenmişti. Rusya şimdi yeni devlet başkanı Muhammed Buhari ile askıya alınan bu anlaşmaları tekrar görüşmek istiyor.

Anlaşmalara göre; Rusya'nın GAZPROM şirketi, Nijerya petrolü ve doğalgazını diğer Batı Afrika ülkelerine taşıyacak. Nijerya'da 4 yeni rafineri yapılacak ve iki nükleer santral kurulacak. Güney Sudan ve Kenya arasında Sudan'dan Kızıldeniz'e giden petrol boru hattına alternatif olarak yeni bir boru hattı döşenmek isteniyordu. Bu boru hattının Rus şirketler tarafından yapılacağı açıklanmış, ancak Güney Sudan'da iç savaşın çıkması ile hattın yapımı yarıda kalmıştı. Şimdilerde yeniden gündeme gelen boru hattının Rus şirketler tarafından yapımına Ağustos ayında yeniden başlanacağı iddia ediliyor.

AFRİKA KAYNAKLARI ÇİN İÇİN ÇOK ÖNEMLİ

Enerjide yüzde 65 oranında dışa bağımlı olan Çin Halk Cumhuriyeti; Ortadoğu ve Orta Asya'daki üreticiler kadar Afrika kıtasıyla da yakından ilgilendiriyor. Çin geçtiğimiz yıl Afrika'ya 55 milyar dolarlık yatırım yaptı. Özellikle madencilik ve petrol sektörlerine yönelen bu yatırımlar, Pekin'i Afrika'nın en önemli ticari ortağı yaptı.

Global Research'e göre Afrika ülkelerinde 750 bin Çin vatandaşı yaşıyor ve Pekin yönetimi bazı bölgelerde Çince öğrenimini teşvik ediyor. Çin, Afrika'ya doğrudan sermaye yatırımlarına ağırlık verirken, Kara Kıta'dan günlük 1,5 milyon varil petrol ithal ediyor. Bu miktar ülkenin petrol ihtiyacının yüzde 30'una denk geliyor. Çin'in Afrika'dan aldığı hammaddelerle yaptığı üretimin en büyük pazarlarından birisi ise Amerika Birleşik Devletleri'dir.

Yani Çin, Afrika'dan aldığı hammaddeyle yaptığı üretimi Amerikan pazarına sürmekte ve kazandığı parayı yeniden Afrika'daki ticari ortaklığını pekiştirmekte kullanıyor. Amerika Birleşik Devletleri'nin Çin'in bu pozisyonunu sarsma imkânı sınırlı. Bu da Washington yönetimini oyunun kurallarının dışına çıkmaya zorluyor.

Birleşik Devletler, ekonomik olarak kıtada ağırlığını hissettiren Çin'e karşı askeri gücünü ön plana çıkarıyor. Amerika Birleşik Devletleri'nin Afrika'daki birliklerinin komutanlığı AFRICOM özellikle "terörizmle mücadele" konusunda bölge ülkelerinin silahlı kuvvetleriyle ortak tatbikatlar düzenliyor. Yine AFRICOM bünyesinde bazı Afrika ülkelerinin askerleri eğitiliyor. Çin ve Amerika Birleşik Devletleri'nin bölgedeki hâkimiyet mücadelesi, sömürge geçmişleri nedeniyle zaten kırılğan bir yapıya sahip olan Afrika'daki siyasi istikrarsızlığı körüklüyor.

Bu durumda, Afrikalı yönetimler, madenlerini satarak kazandıkları gelirin önemli bir bölümünü de silahlanmaya ayırıyor. Amerika Birleşik Devletleri'nin artan askeri varlığı, Çin'in geliştirdiği ekonomik ve ticari ilişkilerin önündeki en büyük engel. Ancak süregiden mücadelede taraflar pes edecek gibi görünmüyor. Bu da yakın bir dönemde, Afrika'da daha fazla darbe, savaş veya iç savaş yaşanacağına göstergesi olarak yorumlanıyor.

HİNDİSTAN DA AFRİKA'DA

Uluslararası arenanın yükselen güçleri arasında gösterilen Hindistan'ın ekonomik işbirliği açılımı devam ediyor. Doğunun yıldızı uzun zamandır gözünü Afrika'ya dikmiş durumda. Hindistan da aynen Çin gibi, Afrika'yı potansiyeli büyük bir pazar olarak görüyor. Yeni Delhi hükümeti, Hint mallarına ve teknolojisine yeni pazarlar açmayı hedefliyor.

300'e yakın Hintli firma, Afrika'da telekomünikasyon, kimya ve madencilik şirketlerine yatırım yapıyor. Hindistan ile Afrika arasında bundan 10 yıl önce 620 milyon dolar olan ticaret hacmi

bugün 50 milyar dolar. Bu rakamın yılsonuna kadar 70 milyar dolara çıkartılması hedefleniyor. Ancak Hindistan'la Afrika ülkeleri arasında stratejik olarak da hassas dengeler bulunuyor. Afrika kıyılarındaki ülkelerin tavrı, Yeni Delhi hükümeti için büyük önem arz ediyor. Hindistan'ın ihracat ve ithalatının önemli bir bölümünün Hint okyanusu üzerinden yapılması Afrika'yla ilişkilerde önemli rol oynuyor. Madagaskar'da gözlem istasyonu bulunan Hindistan, son yıllarda Hint okyanusuna kıyası olan Mozambik ve Seyşel Adaları gibi ülkelerle de önemli askerî anlaşmalara imza attı.

AVRUPA'NIN KARA KITA'DAN BEKLENTİLERİ BÜYÜK

Nijerya, Angola, Cezayir, Mısır, Libya, Kamerun, Mozambik, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Sudan, Güney Sudan, Namibya, Ruanda, Ekvator Ginesi, Fildişi Sahili, Gabon, Moritanya, Etiyopya, Gana, Uganda ve Tanzanya'da zengin doğalgaz yatakları var.

Nijerya ve Cezayir bu ülkeler içinde başı çekerken gelecek 10-15 yılda dengelerin değişeceği, Tanzanya ve Mozambik'in doğalgaz ihracatında üst sıralara yerleşeceği tahmin ediliyor. Bu iki ülkedeki doğalgaz rezervinin Afrika kıtasının yüzde 75'ine tekabül ettiği, Tanzanya ve Mozambik doğalgazının Nijerya doğalgazından daha kaliteli olduğu görülüyor.

Afrika'nın 2013'te açıklanan doğalgaz rezervinin 1 trilyon metreküpe yakın olduğu tahmin ediliyor. Bugün dünya doğalgaz ihtiyacının yüzde 7'sini Afrika ülkeleri karşılarken, gelecek 10 yılda bu oranın yüzde 25'e çıkacağı öngörülüyor. Enerji uzmanları Afrika doğalgazının 100 yıl boyunca dünyanın doğalgaz ihtiyacını karşılayabileceğini ifade ediyor.

Afrika'da zengin doğalgaz rezervlerinin bulunması küresel aktörler arasında enerji rekabetini kızıştırıyor. ABD, Çin, Kanada, Fransa, Almanya, İngiltere, Japonya, Hindistan gibi ülkelere ait doğalgaz arama ve işletme şirketleri ile yerli şirketler arasında konsorsiyumlar kuruluyor. Çin diğer ülkelere nazaran daha avantajlı. Mozambik ve Tanzanya'daki doğalgaz arama ve üretimini Çin şirketleri elinde bulunduruyor.

12 Afrika ülkesinden doğalgaz alan Çin, karşılığında kredi ve altyapı hizmetleri sunuyor. Japonya da Afrika'daki doğalgaz sektöründen pay almak isteyen ülkelerden biri. 2013'te Afrika kıtasında enerji paylaşımı ile ilgili Japonya 20 milyon dolarlık bir yatırım gerçekleştirdi. Brezilya ve Hindistan gibi ülkeler de son yıllarda pazara dâhil oldu.

Batılı ülkeler için de Afrika doğalgazı vazgeçilmez bir enerji kaynağı. ABD, İngiltere ve Fransa, Afrika doğalgazının taşınmasında söz sahibi. Almanya, eski sömürgesi Namibya'da doğalgaz arama ve işletme lisansını elinde bulunduruyor. Doğalgazın paylaşımı Afrika'daki siyasi, etnik ve ekonomik çatışmaları da beraberinde getiriyor.

Sudan'ın Darfur bölgesinde çıkarılmayı bekleyen doğalgaz rezervleri şimdiden Çin, Kanada ve ABD arasında bir rekabete neden oldu. Darfur sorunu uzun yıllar Sudan'ı meşgul ettiği için Darfur'da doğalgaz çıkarma işlemlerine henüz başlanamadı. Darfur'un Sudan'dan ayrılması durumunda doğalgaz üretiminin batılı şirketlere geçeceği tahmin ediliyor.

Tanzanya'da merkezi yönetim ile Zanzibar adası arasında doğalgazdan kaynaklanan sorunlar bulunuyor. Tanzanya doğalgazının yüzde 65'ini elinde bulunduran Zanzibar Adası'nda şimdiden bağımsızlık söylemleri güçlenmeye başladı.

AFRİKA'NIN CAN DAMARI; NİL

Nil sularının paylaşımı, Mısır'daki enerji açığı konusunda gerilim konusu. Elektrik üretimi ve tarım alanlarında hayati öneme sahip olan nehir üzerinde Etiyopya'nın inşa etmeye başladığı baraj, iki ülke ilişkilerinde bir süredir büyük sorunlara neden oluyordu. Taraflar Mart ayında masaya oturdu ve el sıkıştı.

Kuzey ve Doğu Afrika'da yaşanan anlaşmazlıkların çözümüne ilişkin çabalar sonuç verdi. Ülkeler arasındaki sorunların başında gelen Nil Nehri'nin paylaşımı, Mart ayında yapılan anlaşmayla çözüme ulaştı.

Afrika'nın can damarı Nil sularının kullanımı için ilgili üç ülke arasında yapılan tarihi görüşme anlaşma ile noktalandı. Sudan'ın ev sahipliğinde bir araya gelen Mısır ve Etiyopyalı liderler, Nil nehri üzerine yapılan baraj konusunda el sıkıştı. Üç lider Etiyopya'nın yapımına başladığı Rönesans Barajı için varılan anlaşmanın detaylarına ilişkin bilgi vermedi.

Etiyopya'nın 2013'te yapımına başladığı barajı 2017'de bitirmesi bekleniyor. Tamamlandığında Afrika'nın en büyük barajı olacak Rönesans'ın 6 bin megavat elektrik üretmesi planlanıyor. Baraj 4,2 milyar dolara mal olacak. 10 ayrı ülkeden oluşan geniş bir havzaya sahip olan Nil, sınır aşan sular sorununun en net örneklerinden biri.

Sorunun kaynağı bölgenin İngiliz sömürgesi olduğu 1929 yılında imzalanan paylaşım anlaşması. Bu anlaşmadan doğan haklarıyla Mısır, Nil suyunun yüzde 66'ya yakınını kullanıyor. Bu da yıllık 55 milyar metreküp su anlamına geliyor. Nil'in kaynağında yer alan ülkeler ise durumdan rahatsız. Başta Etiyopya, Uganda, Tanzanya, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Ruanda ve Burundi, kaynağında yer aldıkları Nil'in suyunu kullanamadıklarını belirterek daha önce yapılan anlaşmaların yeniden düzenlenmesini talep ediyor.

İngilizlerin bulduğu formül ise Nil'in kaynağında yer alan ülkelerin yapacağı barajlar ya da sulama kanalları konusunda Mısır'a veto hakkı tanıyor. Etiyopya hariç Nil'in kaynağında yer alan ülkeler

tropikal bölgede yer aldıklarından çok fazla yağış alıyor ancak suyu verimli kullanamıyor. Bu da ülkeler arasında gerilime neden oluyor.

AFRİKA REZERVLERİNİ KULLANAMIYOR

Afrika dünya doğalgaz rezervlerinin yaklaşık yüzde 8'i ile petrolün yüzde 10'una, uranyum rezervlerinin ise yüzde 18'ine sahip. Dünya Bankası verilerine göre, Afrika mevcut kaynakları etkin bir şekilde kullanamıyor. Sahraaltı Afrika'daki 25 ülkenin toplam nüfusunun yüzde 70'i sık sık elektrik kesintisi yaşıyor. Bölgede kurulu güç sadece 28 gigawatt ve bu, Arjantin'in tek başına kurulu gücüne eşit.

Durum böyle iken, Afrika'nın enerji politikalarının geleceği, yapılan uluslararası enerji toplantılarının da ana gündem maddesi. Bu yıl 17'incisi düzenlenecek Afrika enerji forumu da bunlardan biri. Forum, bu yıl 8-11 Haziran tarihleri arasında Dubai'de düzenlenecek. Hükümet temsilcileri ile yatırımcıları bir araya getirecek olan bu forumda hedef Afrika'nın enerji sorununun ortadan kaldırılması için atılacak adımların belirlenmesi.

Sürdürülebilir enerji politikalarının belirlenmesi açısından Afrika için önem taşıyan forum, geçen sene Türkiye'nin ev sahipliğinde 18-20 Haziran tarihleri arasında İstanbul'da düzenlenmişti. Törende konuşan Türkiye Cumhuriyeti Enerji Bakanı Taner Yıldız, kıtadaki ekonomik büyüme ve hızlı nüfus artışının enerji talebinde de reel olarak bir artışı zorunlu hale getirdiğini dile getirerek, enerji sektörünün de dış politikadan ayrı düşünülmemeyeceğine vurgu yapmıştı.

Enerji sektörünün dış politika ve ekonomiyle beraber değerlendirildiğine dikkati çeken Bakan Yıldız, ekonomik büyüme ve hızlı nüfus artışının enerji talebinde de bir artışı zorunlu kıldığına dikkati çekti. Yıldız, ayrıca kıtanın doğalgaz, yenilenebilir enerji gibi potansiyellerine işaret etti, elektriğe erişim oranlarındaki adaletsizliği vurguladı:

"AB standartlarında enerji tüketen yaklaşık 1 milyar insan toplam küresel enerji tüketiminin 4'te 3'üne denk geliyor. Kabaca bir hespla bugün Güney Afrika'yı hariç tutarsak, Afrika'daki Güney Sahra bölümünde yaşayan 890 milyon nüfusun kullandığı elektrik, 19,5 milyon nüfuslu New York'un kullandığı elektriğe denk. O açıdan aslında dünyanın yatırımları da objektif ve adilane bir şekilde almaya ihtiyacı var."

Geçen sene forumun ev sahibi olan Enerji Bakanı Taner Yıldız, Dubai'de bu yıl düzenlenecek toplantıda Türkiye'yi temsil eden isim olacak. Afrika enerji forumu çerçevesinde Dubai'de düzenlenecek toplantılara bin 200'den fazla temsilcinin katılması bekleniyor. İstanbul'daki toplantılarda geçen sene 25 milyar dolarlık bir yatırım sermayesi açıklanırken, bu sene bu rakamın artması bekleniyor.

AFRİKA'NIN LOKOMOTİFİ, KALKINMA BANKASI

Kara Kıta'nın ekonomik lokomotifi kabul edilen ve Afrika'nın sosyal ve ekonomik olarak dönüşümü ve ekonomik entegrasyonunu sağlamak amacıyla kurulan Afrika kalkınma bankası, yeni başkanını seçti.

Fildişi Sahili'nde Mayıs ayının sonunda yapılan başkanlık seçiminde 7 adayı geride bırakarak bankanın 8. başkanı olan Nijerya Tarım ve Kırsal Kalkınma Bakanı Akinwumi Adesina, yeni dönemde "Yeşil Afrika" hedefiyle yola çıktı.

Son yıllarda tarım alanındaki çalışmaları ve Afrika tarımını uluslararası bir referans haline getirmesiyle öne çıkan Adesina'nın görevi, 2005 yılından bu yana bankanın başkanlık koltuğunda oturan Ruandalı Donald Kaberuka'dan Eylül'de devralması bekleniyor. Merkezi Fildişi Sahili'nin Abidjan kentindeki Afrika Kalkınma Bankası'nın 53 Afrika ülkesi ile aralarında Türkiye'nin de yer aldığı kıta dışında 26 ülkeden oluşan üyesi bulunuyor.

1963 yılında 23 bağımsız Afrika ülkesinin kurduğu bankanın 250 milyon dolar olan sermayesi de zaman içinde 100 milyar dolara ulaştı. Söz konusu sermayenin yüzde 40'ını ABD, Fransa ve Japonya gibi Afrika'da bulunmayan 26 ülke elinde tutuyor.

Sudan'ın başkenti Hartum'da 4 Ağustos'ta 1963'te bağımsızlığını yeni ilan etmiş 23 Afrika ülkesi tarafından imzalanan anlaşmayla kurulan Afrika Kalkınma Bankası, özellikle 1990'lı yıllarda Afrika ülkelerinin sömürgeci kurtulma süreçlerini tamamlamalarına, siyasi ve ekonomik olarak özgürleşmelerine katkılar sağladı.

Bankanın sermayesi 1963-1981'de 250 milyon dolardan 2 milyar 900 milyon dolara çıktı. Banka statüsünde 1982'de değişiklik yapılması ve Afrika dışındaki ülkelere de üyelik hakkı verilmesiyle sermaye 6 milyar 300 milyon dolara yükseldi. Haziran 1987'de Kahire'de genel sermayenin artışıyla bu sayı 12 milyar 300 milyon doları buldu.

Banka, kıta ülkelerine 1967-2011 döneminde 92 milyar dolarlık 3 bin 660 kredi sağlarken, 2008-2011'de Afrika'da altyapı hizmetleri için 8 milyar dolar harcadı. Afrika Kalkınma Bankası'nın Fildişi Sahili'nde bulunan merkezi 2003 yılında bölgede meydana gelen kriz nedeniyle geçici bir süre için Tunus'a taşındı. Siyasi krizin sona ermesi üzerine Eylül 2014'te merkez yeniden Abidjan'a döndü.

Afrikalı ülkelerin kalkınması için kurulan ve çeşitli alanlarda kendini kanıtlayan banka, üye ülkelerin ekonomi bakanlarından oluşan idareciler konseyi, 18 üyeli yönetim konseyi ve başkandan meydana geliyor. Kıta dışındaki ülkeler, başkanlık seçiminde yüzde 25 oy hakkına sahip bulunuyor.

Türkiye de Afrika Kalkınma Bankası'nın üyeleri arasında. Türkiye, 17 Ocak 2013'te Afrika Kalkınma Bankası ve Afrika Kalkınma Fonu'nun kuruluş anlaşmalarına katılarak, 26. bölge dışı üye ülke oldu. Afrika kıtasındaki ülkelerle ekonomik ve ticari ilişkilerde son yıllarda büyük ilerleme kaydeden Ankara, Kuzey Afrika ülkelerinin yanı sıra özellikle Sahraaltı Afrika ülkelerine yönelik ikili işbirliği projeleri, üst düzey ziyaretler, yeni ekonomik ve ticari anlaşmalar yürütüyor.

Kaynak: Kuzey Haber Ajansı

<http://www.kuzeyhaberajansi.com.tr>